

SIMÁNDI SZILVIA – TENGELY ADRIENN

EGY REFORMKORI „JÓ GYAKORLAT” A KÖZÖSSÉGI TANULÁS TERÜLETÉRŐL – A NAGYUGRÓCI KATEKETIKAI LEÁNYKÖR

A nem formális tanulási környezetben zajló közösségi tanulás és művelődés a legősibb koroktól jelen van az emberi közösségekben. A tanuló, művelődő közösségek a múltban és a jelenben is különféle formákban léteztek és léteznek, kisebb-nagyobb eltérésekkel, sajátos jegyekkel. Nagy vonalakban ide sorolhatjuk a különböző klubokat, szakköröket, az olvasóköröket, a közös érdeklődésen alapuló hobbiköröket, tanulóköroket vagy a bejegyzett kulturális és közművelődési egyesületek tevékenységét is. Napjainkban a művelődő közösségek mindennapi működését illetően erős kötöttségek nem tapasztalhatóak: többféle variációban és eltérő résztvevői létszámmal tevékenykednek, illetve különböző szervezésben (intézményi kötődésű, magán indíttatású) megvalósuló kezdeményezések léteznek. A közművelődési fogalomtár is kiemeli, hogy a résztvevők száma jellemzően nem rögzített, a résztvevők köre és összetétele az idő folyamán változhat. A művelődő közösségek működése időben nem korlátozott, és többnyire a közösség vezetője az adott területen jelentős tudással rendelkezik, de nem feltétlenül rendelkezik dokumentummal igazolható végzettséggel. Említésre érdemesek a hazai közművelődési gyakorlatban a különböző témaköröket felölelő szakkörök is, céljuk többnyire egy terület, tevékenység mélyebb, alaposabb megismerése. A szakkörök tagsága javarészt állandó, a szakköri foglalkozások rendszer szerint működnek, a szakkör vezetője pedig az adott témában jártas szakember (Fogalomtár, 2015)

A nemzetközi felnőttképzési publikációk egyik gyakran idézett variánsa a tanuló kör, mely kezdetben elsősorban azoknak kínált tanulási, művelődési lehetőséget, akik csak korlátozott mértékben jutottak hozzá az oktatáshoz. Az idők folyamán a tanuló körök résztvevői köre kitágult, és különböző típusai, változatai is kialakultak (vö. Åberg, 2013; Byström, 1996; Karlsson, 2012; Larsson és Nordvall, 2010; Richmond 2000). A tanuló körök iránti nemzetközi érdeklődést jól érzékelteti Larssonnak és Nordvallnak (2010) a tanuló körök nemzetközi irodalmáról készített bibliográfiája: az angol nyelvű írásk mellett bengáli, dán, finn, francia, kínai, koreai, norvég, orosz, portugál, spanyol, szlovén stb. nyelven íródott munkák is fellelhetők a jegyzékben. A hazai közművelődési gyakorlatban az 1970-es évektől kezdődően számos értékes adaptációról és kezdeményezésről olvashatunk a közösségi

tanulás vonatkozásában (vö. Francz és Keresztesné, 1981; Harangi, 2010; Keresztesné, 1981; Mészáros et al., 2013; Varga és Vercseg, 1998). Egy 2019-es munkánkban a jelenlegi tanulókörök alapelveit és vetületeit rajzoltuk fel a napjainkban markánsan érvényesülő tanulás-központú szemlélet és a felnőttkori tanulás jellemzőire figyelemmel, azaz a tanulókört olyan többalkalmas, tanulás- és résztvevő-központú, kis létszámú, nem formális tanulási környezetben megvalósuló szabad tanulási, művelődési formának tekinthetjük, melyben a résztvevők egymástól is tanulnak (bővebben lásd Simándi, 2019).

Különösen értékesnek tartjuk azon hazai kezdeményezéseket, melyben a közösségben tanulás még korábbi változatai és annak sajátos jegyei, megvalósításának módozatai is fellelhetők, mivel ezek csak ritkán ismertek részletekbe menően. Ezért különleges a 19. század első felében a hajdani Bars vármegye területén fekvő Nagyugróc (ma Velké Uherce SK) kateketikai leány- és legényköre, melyeket Havas János plébános, későbbi nyitrai főesperes szervezett meg 1815-ben a fiatalok hittani ismereteinek elmélyítésére, ami jól tükrözi a kor sajátos jegyeit.

A katekézis szinte egyidős a kereszténységgel, s már az ókeresztény időkből is ismertek erre vonatkozó források (*Gerely, 1911*). A tankötelezettség bevezetése előtt a társadalom többsége nem részesült hitoktatásban – bár ennek bevezetése után is még sok gyermek nem járt iskolába, vagy idejekorán kimaradt –, így a hívek a katolikus hittételekről és liturgiáról meglehetősen tájékozatlanok voltak. A katolikus egyház különösen a katolikus megújulás korától kezdve, a 16. századtól helyezett komolyabb hangsúlyt a hívek vallási képzésére. Ez egyrészt a lelki élet elmélyítését és ezáltal egy buzgóbb katolikus társadalom kitermelését célozta, másrészt pedig a katolikus hitelvek jobb megismertetését, aminek különösen a hitviták kapcsán volt nagy jelentősége. Emellett a latin szertartású római katolikus egyház liturgikus nyelve majd kétezer éven át a latin volt. Azonban amikor ez már elvált a beszélt nyelvtől, illetve más nyelvű népek is felvették a kereszténységet, ennek ismerete már csak a klerikusok, illetve a különösen művelt világiak kiváltsága lett, miközben a hívek nagy tömege „kiszorult” a liturgia megértéséből. Ez azonban jelentős „támadási felületet” jelentett a katolikus egyház számára: a protestánsok, s majd később a felvilágosodás hívei előszeretettel hangoztatták, hogy a katolikus hívek csupán gépiesen hallgatják a megszokott latin liturgikus szövegeket, de anélkül, hogy annak értelméről fogalmuk lenne, így a katolikus szertartások nem alkalmasak a valódi hit kialakítására és fenntartására (Honi irodalom, 1845). Ennek orvoslására a Trienti zsinat a plébánosok számára minden vasárnap és ünnepnap kötelezővé tette a hívek oktatását a különféle vallási kérdésekről, a koldulórendek pedig meghonosították az adventi és nagyböjti katekézist, melyek során a szent időszakokban előadásokat tartottak a híveknek a különféle hitgizságokról, illetve természetesen az iskolákban is folyt hitoktatás (*Érdűjhelyi, 1906; Mihályfi, 1921: 208–209.; Szántó, 1985: 175.; Denzinger–Hünemann, 2004: 416.*). Azonban ez a gyakorlatban nem

volt ilyen egyszerű: egyrészt az I. és II. Ratio Educationis rendelkezései ellenére messze nem minden gyermek járt iskolába, másrészt pedig a 19. század első felében gyakori panaszként hallani, hogy a vasárnap és ünnepi délutáni templomi katekézis végzését nagyon sok helyen elhanyagolta a papság, és a hívek is egyre kevésbé látogatták azt (Scitovszky, 1837: 42–54.; A bójtról, 1833: 78–93., 89.; Honi irodalom, 1845: 81–82.).¹

Havas plébános ezt a tarthatatlan helyzetet szeretne volna megszüntetni, mivel 1814-ben Nagyugrócra kerülve keserűen tapasztalta, hogy a 650 lakos között alig találni párat, aki tud olvasni, és ennek megfelelően a hívek hittani ismeretei is rendkívül hiányosak voltak. Először a katolikus elemi iskolai oktatást szervezte újjá, és a szülőkre hatva hamarosan már 6-8-ról 40-60-ra szaporodott a diákok száma. Emellett létrehozta az iskolából kimaradó tanulók számára a vasárnap délutáni ismétlőiskolát is.

Ezt követően a leányok hitéleti tudatlanságának felszámolását tűzte ki célul, mivel úgy vélte, hogy nekik mint jövőző édesanyáknak kulcsfontosságú szerepük van a gyermekek valláserkölcsei nevelésében. 1815-ben mindenszentek előtti vasárnapon ezért a templomban kihirdette, hogy egy bizonyos napon a plébánia – a máter és a környező filiák – minden „pórleánya” jöjjön el az iskolába. Havas plébános a Szentlelket segítségül hívó szentmise után bement hozzájuk, és beszédet tartott nekik, melyben buzdította őket egy vallásos tartalmú, az alaposabb hittani ismeretek megszerzését és átadását célul kitűző kör megalakítására. A jelentkezők nevét ezt követően felírta egy könyvbe, majd a leányok maguk választották meg új vezetőiket a legerényesebbnek tartott hajadonok közül, akiket „bírónének” és „mesternéeknek” neveztek. Ők további leányokat választottak maguk mellé segédeknek. Havas plébános ezt követően az egyes mesternék alá 10-12 lányt osztott be. A plébánia 160 leánya számára így összesen 12 fő- és 12 segédmesternét választottak meg. A plébános a következő vasárnapon a templomban az egész gyülekezetnek bemutatta az új tisztviselőket, és őket nyilvánosan kikérdezte a hittani ismeretekből, ami a leányokat és szüleiket is nagy büszkeséggel töltött el. A mesternék a hitoktatás mellett különféle egyéb vallási feladatokat is elláttak, például ők takarították a templomot, és kötelezően részt vettek a szentségimádási alkalmakon is. A kör vezetői nagy tiszteletnek és megbecsülésnek örvendtek a faluközösségben, ami családjukra is kisugárzott.

A mesternék – vagy akadályoztatásuk esetén a segédmesternék – kiscsoportos foglalkozás keretében vallási ismeretekre tanították a többi leányt a saját házukban esténként, vasárnap reggel pedig a mise előtt az iskolában és a templomi katekézis során a pap vagy

¹ Csak kis számban hallunk ellenpéldákról a korban: például Csantavéren nagy számban jártak a hívek a misére, a litániára és a katekézisre is (Egyházi Tudósítások, 1847: 212.). A délutáni templomi katekézis már annyira nem kielégítően „működött” a 19. század közepén, hogy a tervbe vett 1848-as nemzeti zsinat egyik tárgyalási pontja lett „a délutáni isteni szolgálat célszerűbb elrendezése, egyszersmind a cselédek és dolgozó néposztály vasár-ünnepnapokoni tanítása”. Lakatos–Sarnyai, 2001. 51. 127. jegyzet.

a tanító foglalkozott velük. A leányok a megszerzett tudásukról időről időre számot adtak a plébánia egész közössége előtt a templomban, rendszerint megfelelően, de ha esetleg valaki nem volt elég felkészült, akkor a plébános nem engedte gyónni, amíg meg nem tanulta a leckét, ami nagy szégyennek számított. A kezdeményezés olyan nagy sikert aratott, hogy később a fiúk között is létrejött ennek tükörképére – kisebb, a különböző nemek sajátosságaiból adódó különbségekkel – egy hasonló tanulóközösség.

Havas plébános kezdeményezése bár egyedülálló volt, de nem volt előzmény nélküli. A nagyugróci gyakorlat szoros rokonságot mutat a 18. században népszerű ún. Keresztény Tanítás Társulatának (*Confraternitas Doctrinae Christianae*) módszereivel, amelyet Havas plébános is ismerhetett gyermekkori tapasztalásból vagy idősebbektől hallomásból. A Keresztény Tanítás Társulatát 1560-ban alapították Marcus de Sadis Cusani és társai, s V. Pius pápa 1571-ben hagyta jóvá. A társulat célja az volt, hogy a papság munkájának segítésére hittani ismeretekből jól képzett laikusok tanítsák a híveket vallási ismeretekre. Hazánkban az 1638-as *nagyszombati* zsinat rendelte el, hogy ahol lehet, alapítsák meg, mivel a korban jellemző rekatolizációs törekvések miatt erre különösen nagy szükség volt. A helyi társulatokban a tanulókat nemük és koruk szerint külön csoportokba osztották, így a kislányok, a fiúk, a nagylányok, a legények, a házas asszonyok és a férfiak csoportjainak külön vezetője és védőszentje volt, de a társulat vezetői szerepét mindig papi személy töltötte be. A társulat munkájába a helyi előkelőségeket és értelmiségieket is igyekeztek bevonni, s többnyire közülük kerültek ki a tisztségviselők. A társulat tagjai a híveket anyanyelvükön oktatták vásár- és ünnepnapokon, mely a katekizmus anyagának betanításából és kikérdezéséből állott (*Érdújrhelyi* 1906: 163–187.). A Keresztény Tanítás Társulata az egyik legnépszerűbb vallási társulatnak számított a 18. században Magyarországon, azonban II. József az 1780-as években a többi confraternitással együtt ezeket is feloszlatta (Juhász, 1944: 162–163.; Tüskés–Knapp 1992: 15., 29.). Azonban tevékenységük nem merült feledésbe, például 1848-ban a nemzeti zsinati munkálatok során a Győri és a Nagyváradi Egyházmegyében javasolták ennek felújítását, mivel a hathatós katekézis legjobb eszközének látták (A nagyváradi..., 1848: 407.; Villányi, 1938: 41–42., 72.).

A nagyugróci leány- és legénykör évtizedeken keresztül a legnagyobb sikerrel működött, olyannyira, hogy 1843-ban egy szemtanú lelkes cikkben ismertette mint kateketikai „jó gyakorlatot” a kor nagy hatású katolikus sajtóorgánuma, a Religio és Nevelés melléklapja, az Egyházi Tudósítások hasábjain „Rózsáünnepi visszhang, vagy a’ mindszentnapi választás” címmel, részletes bemutatva a nagyugróci „leánytanulókör” megalakulását, felépítését, módszereit és eredményeit.

B. F.: Rózsaszüneti visszhang, vagy a’ mindszentnapi választás? Egyházi Tudósítások 1843. március 12. 123–128.

A Religio és Nevelés’ 1842 10-dik számában közlött Rózsaszünet cikk² t. írója böcsös sorait e’ hasznos óhajtás sugalta szavakkal végzi: „egyedül azon kívánni való maradt hátra, vajha a’ szép példa olly sok utánzókra találna, mint a’ milly méltó az reája!“ És valóban valamint örvendeztető tudat az, hogy egy, híveinek mindennemű jólétét ’s boldogulását szívéen hordozó lelkipásztor ez érzékeny örömmünetet már hazánkba is behozá, úgy nem kevésbbé örvendeztetőt szándékozik közölni e’ lapok’ t. olvasóival igénytelen csekélységgem, midőn egy, a’ Besztercze megye³ keblében létező plébániának már is huszonnyolcz év’ folyta alatt igen hasznos eredménnyel diszlő hasonnemű szokását közölni igyekezik. Kérded tán nyájas olvasó, kik legyenek ezen huszonnyolcz évtől főnálló intézet’ első alapítói, előmozdítói’ s főntartói? és bámulandasz feleletemen, ha mondom, hogy egyedül főntisztelendő Havas János nyitrai főesperes az Istentől gondjára bízott nyájának legbuzgóbb pásztora ennek mind alapítója mind főntartója, kinek érdemkoszorúját ezen, népére bő hasznót árasztó szokás’ virága leginkább díszíti ’s emeli. Ugyanis midőn 1814-ben a’ nagy-ugróci plébánia’ kormánya reá bízott, látá ’s keserűen tapasztalá ennek együgyű híveit leginkább a’ keresztény oktatásban annyira elhanyagoltatva, hogy alig lehetett három egyént a’ 650 között találni, ki jártas lett volna az olvasásban. Oda fordítá tehát legfőbb törekvését, hogy e’ sínlő helyzetből híveit minél előbb kiszabadítsa, miért is szilárdul a’ k. királyi parancsokhoz ragaszkodva, legelőször is a’ szülőköt atyailag inté, hogy tanulásra alkalmas valamennyi gyermekeiket iskolába küldeni el ne mulasszák. Eredménye az lőn, hogy a’ tanulókn’ száma 6-8-ról 40-60-ra szaporodott. Nehogy pedig ezek a télen át betanult oktatást nyári hónapokban egészen elfeledjék, kötelesek mindnyáján minden héten egyszer, és pedig hogy ez által a’ házi munkák hátramaradást ne szenvedjenek, ünnep és vasárnapon délután az iskolába megjelenni, hol a’ buzgó lelkipásztor’ jelenlétében a’ betanult tárgyakat ismétlik, és a’ szükségésekben új oktatást vesznek. Mivel pedig a’ főt. főesperes igenis jól tudá, hogy minden földi és mennyei boldogulás egyedüli és nélkülözhetetlen alapja az igaz religio,⁴ és annak alapos megismerése; és mivel ez az édesanyai tejjel szokott a’ csecsemő’ szívébe átszívárogni, azért a’ szüzeket istenfélő és a’ keresztény hitben jól oktatott anyákká nevelni egyike volt főbb óhajtásinak. De ám nehéz volt minden nőt külön-külön, vagy egyszerre mindnyáját és folyton tanítani,

² Utalás a Religio és Nevelés 1842. szeptember 4-i számában megjelent A rózsaszünet című cikkre (172–174. old.). A rózsaszünet francia eredetű szokás, mely szerint a település legerényesebb leányát évente megjutalmazzák egy vallásos jellegű ünnepség keretében. Hazánkban az 1840-es évektől történtek kísérletek meghonosítására.

³ Besztercebányai Egyházmegye.

⁴ Vallás.

oktatni; segéd- és könnyebbülést nyújtó kezekre vala azért szükség, innét vette elejét a' dús hasznos árasztó szokás, melly a' következőkben adatik elő:

a) Mindenszentek' napját megelőző vasárnapon a' szószékről kihirdetett bizonyos napon az anya- 's fiókegyház' kebelében tartózkodó minden pórleány összegyűl a' tanodába; a' sz. Lélek' ajándékait lekönnyörgő szeplőtelen áldozat' bemutatása után megjelenik köztök a' buzgó lelkipásztor, és rövid de szívreható és hallgatói' tehetségeihez alkalmazott szavakkal a' leánygyülekezetet e' megjelenés' hasznos céljára és bő eredményére figyelmetessé téve, mindnyájok' neveit egy arra szolgáló könyvecskébe följegyzi és beírja; ezután nyájasan fölszólítja őket: válaszsák ki körükből a' legjelesebb és legerényesebb leányt, a' bíróné és első mesterné' fényes hivatalát viselendő. Rövid tanakodás után meg van választva a' leánygyülekezet' bírónéja, s első mesternéje.

b) Az így bíróné hivatalra emelt leány joggal bír öntetszése és belátása szerint maga mellé egy jó erkölcsű leányt, segéd társul választani. Ez segédmesterné nevet nyer.

c) Az illy módon megválasztott mesternék' gondja alá bizatik a' Főesperes úr' kijelölése szerint egyéb 10-12 leányszemély, a' hittudományban tőlök oktatást veendő.

d) A' hány tizedosztály (decuria) még hátra vagon, a' főntírt módon mindannyi mesterné választatik, és így a' n. ugróczi egyházban, melly 45 leányt és 4 osztályt számít, négy első 's négy segédmesterné létezik; az egész plébánia pedig, mellyhez három fiókegyház és 20 irtás tartozik, a 160 leány közt 12 fő és 12 almesternét foglal magában.

e) A' megválasztott örömteli mesternék mindaddig nem léphetnek jogaik' tettleges használatába, míglen a' nyilvános próbatétet jelesen ki nem állották. – Miért a' mindszent napot követő vasárnapon mindnyájan köteleztetnek délután a' templomba megjelenni, hol az ünnepies tetre összegyűlt hívek' jelenlétében vecsernye előtt a' t. lelkipásztortól elkezdetik a' szigorú próbatét. – Milly örömevetet nyújt a' vidor tűzzel, s élénk lelkese déssel adott feleletek' hallása, azt leírni alig lehetséges. Látni ekkor az anyák' szemeiben csillogni könyeket, vehetni észre azon büszke érzést, melly keblöket dagasztja, midőn jó szülötteiket mesternékké avatva szemlélik! – A' feleleteken csodálatra ragadtatik az ember; mert a' kijelöltek nem csak elejétől végig mondják el betéve a' közép katechismust, hanem a' buzgó lelkipásztortól már régtől okszerűleg oktatva, az akármilly alakba burkolt kérdést nagy könnyűséggel megfejtik.

f) Ha tehát jeles calculussal⁵ kiállák a' próbatétet, akkor megerősítetnek hivatalukban, s ennek tettleges gyakorlatát tüstént el is kezdik; kötelesek t.i. a' három részre osztott közép katechismusnak első részét mindszent naptól egész adventig, másodikét adventtől husvétig, harmadikét husvétől mindszentnapig tanítani; mi végett minden tízes osztály (decuria) leginkább a télen át, midőn az estvék olly hosszuk 's unalmasok, tulajdon mesternéjéhez

⁵ Számvetéssel.

járu, tőle a' hitben oktatást veendő; a' mesterné, vagy ha ez akadályoztatnék, helyette a' segédmesterné vagy betéve, vagy könyvből a dolgozó leánykák előtt néhány kérdéseket többször elszaval, miket azok vagy magokban vagy fõnszóval utánozva hamar betanulnak. – Nehogy pedig illy tanítás süker nélkül maradjon: iskolába járni megszúnt s még férjhez nem ment minden leány tartozik vasárnap a' sz. mise előtt egy órával a' tanodában megjelenni; itt a' lelkipásztor' elérkeztéig hallgatják az iskolamestertől fõnszóval olvasott tanítást. A' megjelenõ lelkipásztor azután némellyeket kikérdezet, és mindnyájoknak hasznos oktatást adván, velök a' templomba indul; ez mivel kissé távolabb esik, a' leánykák elkezdik a' szűz Mária' litániáját⁶ énekelni, és két sorban szép renddel ájtatos zengés és harangok' zúgása között templomba lépnek, 's mindnyájan tulajdon helyökre állván, a' lelkipásztortól ismét rövid oktatást vesznek; s ez alkalommal kihallgattatnak a' mesternék, kik élénkszóval' s félelmetlenül előadott feleleteik által a' többieket utánzásra buzdítják. – Így történik ez az egész év' lefolyta alatt.

Ne vélje azonban valaki, hogy ezek tán terhére esnek a' fiatal népnek, nem; mert látni kell mindezt, és meggyõzõdik az ember, milly könnyen válik a' hasznos szokás második természetté; õk ugyanis nem csak minden vasárnap jelennek meg örömmel és szívesen a' tanodában, hanem a' lelkipásztor' rendelkezése szerint egész adventben minden héten vagy két hétben még egyszer kedden vagy csütörtökön, miben a' gazdák sem hátráltatják õket, és kiállják a' próbatétet reggeli nyolcz órától egész 12-ig; 's ha valamelyik hanyagságból a' földott részt meg nem tanulta, az adventi gyónástól eltiltatik mindaddig, míglen egészen elkészülten lelkipásztora előtt meg nem jelenik. Hogy pedig a' gyónás közöttök kellõ tiszteletben tartassék, kötelesek mindnyájan valamely kitézött napon a' tanodába megjelenni, 's miután ott a' poenitentiatartásról⁷ kellõ oktatást nyertek, igaz keresztény buzgalommal járulnak a' sz. gyónáshoz. Nincs is reájok nézve nagyobb szégyen és büntetés, mint e' gyónástól való eltiltás. (Nem mellõzhetem e' helyt megemlíteni azon hasznos szokást is, miszerint a' híveknek a' szószékrõl hagyatik meg, mellyik faluból és mikor tartozzanak advent vagy böjt alatt meggyónni. Innen aztán a' lelkipásztorokra nézve azon könnyebbség, hogy észrevétlenül, mindennap 6-tól 8 óráig, az 1625-re menõ híveket minden erõmegfeszítés nélkül kihallgathatják, 's a' gyónni kívánó sokaság' összetorlásától tartaniok nem kell.)

g) A' nagy böjton mindennap este a' hívek összegyűlnek a' templomba, hol a' leányok a' megváltó' kínszenvedéseire alkalmazott ájtatosság⁸ előtt a hittudományban oktatást nyernek; ezután úgy mint adventben kitézött napon egyetemben az Úr' asztalához járulnak.

h) Pünkösöd után való szombaton a' lelkipásztor' meghagyásából, melly mindig templomban történik, az elsõ mesterné megjelenik a' gondjára bizott 10-12 leánynyal a'

⁶ Lorettói litánia.

⁷ A gyónató pap által a gyónó személyre kiszabott vezeklés, elégtétel, általában valamely ima elmondása.

⁸ Minden valószínűség szerint a keresztúti ájtatosságról van szó.

paplakban, hol ezek a' föladatak szakaszból kihallgattatnak; ha ezt jól tudják, engedelmet kapnak a' sz. gyónáshoz járulni, melly a' templomban a' szentek királynéja' tiszteletére szánt ájtatosság előtt történik; másnap, azaz vasárnap, a' nagy mise alatt példás ájtatossággal az Úr' asztalához járulnak, így történik ez a' következő szombat és vasárnapokon, míglén minden osztály harmadik gyónását elvégzi.

i) Ezenkívül kötelesek még a' mesternek a' templom' padolatát⁹ minden vasárnap szépen kitisztítani 's kisöpörni; kötelesek mikor a' szentség a' szokásban lévő három napi ájtatosság' alkalmával imádásra kitézetik, reggeli hat órától esti hatig hárman hárman fölvaltva minden órában szakadatlan renddel az előtt megjelenni, és fonszóval az olvasót mysteriumival¹⁰ együtt elimádkozni, így a' templom soha sem marad üresen, sem a' szentség illő tisztelet nélkül.

Ezeknek az a' következménye, hogy a' 160-ra menő női fiatalság között egyet sem találhatni, ki a' hittudományban és annak kellő ismerésében tehetségeihez képest oktathatva nem volna, mi nem csekély dicséretére szolgál a' segédkezet nyújtó erényes mesternéknek; de veszik is fáradságaik' bő jutalmát, mivel az egész község előtt tiszteletben tartatnak, a' gondjaikra bízott leánykáktól különösen tiszteltetnek, és mi a' nőre olly kecsgetető, hamar férjhez mennek. Igen ritka eset, hogy valamely 15 éves mesterné tovább viselje fényes hivatalát egy évnél; mert alig haladja meg ezen kort, már is házasságra kéri azt az erényes mesterné után áhítózó legények.

De mindenek fölött igyekezetüket leginkább hevíti és bátorítja jó magaviseletre azon kecsgetető remény, hogy majd a' háromszori kihirdetés' alkalmakor a' szószékről mint mesternék hirdettetik ki; hevíti azon nem csekély ajándék, mellyet ollykor ollykor a' buzgó lelkipásztor' bőkezűségéből nyernek; továbbá az, hogy az esketési díj ilyeneknek kegyesen elengedtetik, és a' menyasszony szép imakönyvvel megajándékoztatik. – Legszebb és legszokásosb jelenet pedig az, midőn egy mester mesternét vesz házaspárul; mert t. olvasó azt tán nem is gondolád, hogy épen ezen rend egész maga kiterjedésében a' legényekre nézve is áll; úgy van, ezekből is a' fönt írt módon választatnak mesterek, kik mint olyanok tartoznak erényesek lenni; a' mi tehát a' leányokról mondva volt, az a' férfiakról is áll, azon különbséggel, hogy ezek az adventen és nagy böjtön kívül a' tanodába a' mezei munka és marhaőrzés miatt nem jelenhetnek meg, sem pünkösöd után a' harmadik gyónáshoz nem járulnak, valamint a' szentség előtt olvasót nem imádkoznak.

Egyszóval, hogy hosszabb közlésem unalmat ne okozzon, röviden kimondom: látni kell' s tapasztalatilag megismerni ezen bő áldást hozó intézetet, melly szokásból vette eredetét, és szilárd alapját, hogy róla valakinek kellő fogalma lehessen. A' minden jónak

⁹ Padlóját.

¹⁰ A rózsafüzér imádság a Jézus és Szűz Mária életéből vett hagyományos tizenöt eseménnyel, közkeletű nevén titokkal.

igazságos megjutalmazója, a ’ menny ’s föld’ ura jutalmazza az emberi nemre jóltévón ható ezen szokás’ megalapítóját a’ dús érdemű főesperes urat, kinek egyedüli törekvése, nyája’ testi lelki boldogítását legcélszerűbben eszközölni. – Boldog azon nyáj, melly illy pásttorral áldatott meg, de boldog azon pásttor is, kinek a’ jónak öntudata legmagasztosb jutalom; kin hívei mind valódi atya’ kebelén csüggve, tőle boldogulásukat tántoríthatlan bizodalommal várják, és várakozásukban meg sem is csalatnak.

Irodalom

- A böjtről. Társas beszélgetés (1833): *Egyházi Tár* 2. 4. sz. 78–93.
- A nagyvárad 1. sz. egyházmegyei, 1848-dik évi augusztus 30- és 31-kén a püspöki lakban tartott zsinat jegyzőkönyve (1848): *Religio és Nevelés* 7. 2. félév 406–407.
- Åberg, Pelle (2013): Managing expectations, demands and myths: Swedish study associations caught between civil society, the state and the market. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 24. 3. sz. 537–558.
<https://doi.org/10.1007/s11266-012-9271-3>
- Byström, J. (1996): Study Circles. In: A. Tuijnman, C. (szerk.): *International Encyclopedia of Adult Education and Training*, Elsevier Science – Pergamon, Oxford. 663–665.
- Denzinger, Heinrich – Hünermann, Peter (2004): *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*. Szent István Társulat: Budapest.
- Egyházi Tudósítások (1847): *Religio és Nevelés* 7. 1. félév 212.
- Érdújhelyi Menyhért (1906): *A hitelemzés története Magyarországon*. Zenta.
- Fogalomtár a „Minősített Közművelődési Intézmény Cím” és a „Közművelődési Minőség Díj” elnyerésére benyújtott pályázatokhoz (2015): Elektronikus változat. Nemzeti Művelődési Intézet, Országos Minőségfejlesztési Központ: Budapest. 2023. 03. 27-i megtekintés, <https://nmikon.hu/fogalmak>.
- Franz Vilmos – Keresztesné Várhelyi Ilona (1981): *Tanulókör változatok a Hajdúságban – Számvetés egy közművelődési forma szervezéséről, andragógiai értékeiről. Finn felnőttoktatási forma magyar környezetben*. Népművelési Intézet Művelődési Otthon Osztálya, Kölcsey Ferenc Művelődési Központ Felnőttnevelési Stúdiója: Budapest–Debrecen.
- Gerely József (1911): *A katechesis az apostolok idejében*. Klny. a Katholikus Nevelésből. Stephaneum: Budapest.
- Harangi László (2010): A művelődési önszerveződés svéd modellje. *Szín*. 15. 1. sz. 32–36.
- Honi irodalom (1845): *Egyházi Literatúr Lap* 3. 2. félév 81–82.
- Juhász Miklós (1944): Magyarországi konfraternitások a barokk korban. *Katolikus Szemle* 58. 6. sz. 161–169.

- Karlsson, Lars (2012): Study on Study Circles (SC) in Targeted Intelligence Networks (TIN). 2016. 06. 12-i megtekintés, <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur19568en.pdf>
- Keresztesné Várhelyi Ilona (1981, ford.): *Tanulóköri kalauz – A finn munkacsoport által írt tanulmánykötetet a magyar viszonyokra alkalmazva*. Népművelési Intézet Felnőttnevelési Osztálya (Budapest), a debreceni Kölcsey F. Megyei-Városi Művelődési Központ és Ifjúsági Ház Felnőttnevelési Stúdiója: Budapest.
- Lakatos Andor – Sarnyai Csaba Máté (2001, szerk.): *1848/49 és ami utána következett... Válogatott dokumentumok a Kalocsai Érseki Levéltár 1848–1851 közötti anyagából*. Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár és a Kalocsai Érseki és Főkáptalani Levéltár: Kalocsa.
- Larsson, Staffan – Nordvall, Henrik (2010): Study Circles in Sweden. An Overview with a Bibliography of International Literature. Linköping University Electronic Press. 2023. 03. 25-i megtekintés, <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:328351/FULLTEXT01>.
- Larsson, Staffan – Nordvall, Henrik (2010): *Tanulókörök Svédországban. Áttekintés a nemzetközi irodalom bibliográfiájával*. Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség: Szentendre.
- Mészáros Zsuzsa – Balogh Flóra – Kovács Edit – Kele Csilla – Péterfi Ferenc – Sélley Andrea (2013): Három tanulóköri jegyzet a X. Nyári egyetemről. *Parola*. **24.** 4. sz. 11.
- Mihályfi Ákos (1921): *Az igehirdetés*. Szent István Társulat: Budapest.
- Richmond, R. E. (2000): Study Circles: Adult Education for the People. *Journal of Adult Education. Mountain Plains Adult Education Association*. **28.** 35–43.
- Scitovszky János (1837): *Nagy böjti egyházi beszédek*. Rosnyó.
- Simándi Szilvia (2019): *Közösségi tanulás felnőttkorban*. Akadémiai Kiadó: Budapest.
- Szántó Konrád (1985): *A Katolikus Egyház története II*. Ecclesia: Budapest.
- Tüskés Gábor – Knapp Éva (1992): *Vallásos társulatok Magyarországon a XVII-XVIII. században. Néprajzi Látóhatár*. **1.** 3-4. sz. 8–36.
- Varga A. Tamás – Vercseg Ilona (1998): *Közösségfejlesztés*. Magyar Művelődési Intézet: Budapest.
- Villányi Győző (1938): *A magyar papság valláserkölcsei reformjavaslatai a pozsonyi nemzeti zsinaton (1822)*. Különös tekintettel Győregyházmegyére. Győregyházmegyei Alap Könyvnyomdája: Győr.